

Рибалкін Анатолій Володимирович

Аспірант кафедри політології

Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0009-0008-7778-3169>

e-mail: Anatoliy_rybalkin_@ukr.net

**ПОСИЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ МІЖНАРОДНИХ
КОРПОРАЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ**

Резюме

У статті зосереджено увагу на дослідженні зростаючого політичного впливу міжнародних корпорацій (МК) у контексті глобалізаційних процесів. Встановлено, що транснаціональні компанії дедалі частіше виступають як альтернативні політичні актори, здатні впливати на прийняття стратегічних рішень як на національному, так і на глобальному рівнях. Їхній вплив охоплює законотворчість, регулювання економіки, дипломатію, санкційні механізми, контроль над ресурсами та цифровий простір. Особливу увагу приділено ролі лобістської діяльності МК у США та ЄС, яка дозволяє їм формувати нормативно-правову базу в інтересах бізнесу. З'ясовано, що завдяки величезним фінансовим, інформаційним та технологічним ресурсам корпорації можуть конкурувати з державами у сфері впливу на суспільні процеси, змінювати економічну динаміку регіонів і навіть впливати на зовнішньополітичні вектори.

Зазначено, що одним із найбільш значущих механізмів політичного впливу міжнародних корпорацій є участь у формуванні глобальних економічних зв'язків, зокрема через ініціативи на кшталт китайського проекту «Один пояс, один шлях». Водночас МК здатні виконувати функцію політичного тиску, що було продемонстровано під час масового виходу компаній з ринку РФ у 2022 році. Досліджено й здатність корпорацій впливати на громадську думку через інформаційні платформи, що формує нові ризики для демократичних процесів і потребує посиленого регулювання цифрової сфери. Екологічний вимір діяльності транснаціональних компаній

окреслено як чинник політичної взаємодії, який зумовлює потребу в міжнародному регулюванні корпоративної відповідальності.

Узагальнено, що міжнародні корпорації стали самостійними політичними гравцями, вплив яких вимагає розробки ефективних глобальних регуляторних механізмів. Забезпечення прозорості лобістських практик, захист цифрових прав, контроль за впливом на демократичні процеси та посилення екологічної підзвітності мають стати основою для формування збалансованої взаємодії між державами, бізнесом і громадянським суспільством у добу глобалізації.

Ключові слова: міжнародні корпорації; політичний вплив; глобалізація; лобіювання; економічна влада.

Вступ

У добу глобалізації міжнародні корпорації (МК) перетворилися з виключно економічних суб'єктів на впливових політичних акторів. Їхня фінансова потужність, транснаціональний характер діяльності та розвинені лобістські механізми дають змогу впливати на формування національної політики, міжнародних відносин і соціально-економічного розвитку. Зростаюча роль міжнародних корпорацій викликає необхідність переосмислення співвідношення між владними повноваженнями держави та впливом приватного сектору. Актуальність дослідження зумовлена потребою проаналізувати, яким чином міжнародні корпорації впливають на політичне прийняття рішень, регуляторні практики та глобальну економічну стабільність. З огляду на їхню здатність впливати на законотворчість, дипломатію та екологічну політику, вивчення механізмів корпоративної влади є особливо важливим.

Сучасні аспекти впливу глобалізаційних процесів на розвиток міжнародних відносин знайшли широке відображення у вітчизняному науковому дискурсі. Значний внесок у дослідження цієї проблематики здійснено такими науковцями, як П. Куцик, О. Ковтун, Г. Баштянин, В. Довгалюк, І. Колобердянко, А. Шахно, Д. Ткач, В. Риков, О. Соснін, В. Горбатенко, С. Телешун, Ю. Якименко та іншими дослідниками. Окремі аспекти функціонування міжнародних корпорацій розглядалися у працях К. Архіпової, К. Величко, І. Давидової, Е. Лимонової, О. Пазиніч, Н. Чалої, О. Чернової, а також багатьох інших українських та зарубіжних учених.

Метою цієї статті є виявлення масштабів впливу міжнародних корпорацій на глобальну політику з урахуванням таких аспектів, як лобізм, контроль над ресурсами, цифрове врядування та економічна політика, що може сприяти розробці ефективних регуляторних механізмів, що забезпечать прозорість і підзвітність у взаємодії між корпораціями та політичними інституціями.

Методи дослідження

У дослідженні застосовано методи аналізу та синтезу, що дають змогу комплексно розглянути вплив міжнародних корпорацій на світову політику. Аналіз полягає у виокремленні складових феномену, зокрема, економічного, політичного та соціального впливу міжнародних корпорацій на держави та міжнародні відносини. У межах аналітичного підходу використовуються методи порівняння, обробки статистичних даних та кейс-стаді транснаціональних корпорацій у різних країнах. Метод синтезу дав змогу узагальнити результати аналізу й виявити загальні закономірності корпоративного впливу на сучасну політичну систему в їх єдності, інтегруючи різні аспекти дослідження для формування цілісного уявлення про роль корпорацій як політичних суб'єктів.

Результати дослідження

У сучасному глобалізованому світі міжнародні корпорації дедалі частіше виступають не лише як економічні, а й як політичні актори. Їх розглядають як альтернативні центри прийняття ключових рішень на міжнародній арені, здатні конкурувати з державами завдяки високій транскордонній ефективності, гнучкості, фінансовим і інформаційним ресурсам [1, с. 235]. Їхній вплив охоплює процеси прийняття рішень у межах національних держав, міжнародні відносини та соціально-економічний розвиток суспільств, що зумовлює актуальність дослідження механізмів і наслідків діяльності МК у політичній сфері.

Міжнародні корпорації відіграють ключову роль у глобальній економіці. Такі компанії, як Amazon, Apple, Google та Microsoft, мають ринкову капіталізацію, яка перевищує ВВП окремих держав. Зокрема, у 2023 році ринкова вартість Apple перевищила 3 трильйони доларів США [2], що більше за річний ВВП Великої Британії. Завдяки значним фінансовим ресурсам корпорації здатні впливати на економічну політику урядів через інвестиції, створення робочих місць і контроль над виробничими ланцюгами. Зміна виробничої стратегії окремої компанії може спричинити серйозні економічні наслідки для цілих регіонів. Наприклад, рішення компанії Ford у 2019 році перенести виробництво з Мексики до США спровокувало економічну кризу в регіонах, залежних від автомобільної промисловості.

Лобістська активність міжнародних корпорацій є вагомим інструментом їх участі в політичних процесах [3, с. 218]. У США, за даними Центру відповідальної політики [4], у 2022 році корпорації витратили понад 3,5 млрд доларів на лобіювання у Конгресі. Зокрема, фармацевтичні компанії, як-от Pfizer і Johnson & Johnson, активно впливали на законодавчі ініціативи щодо регулювання цін на ліки.

У Європейському Союзі МК також реалізують масштабні лобістські стратегії [5]. У 2021 році такі технологічні гіганти, як Google, Amazon та Facebook (Meta), витратили понад 97 млн євро на лобіювання питань цифрового ринку та захисту даних. Міжнародні компанії не лише взаємодіють з окремими урядами, а й формують транснаціональні економічні зв'язки. Наприклад, китайські державні корпорації, зокрема Huawei і China National Petroleum Corporation (CNPC), є ключовими учасниками ініціативи «Один пояс, один шлях», яка охоплює понад 140 країн, забезпечуючи не лише економічний розвиток, а й зміну геополітичного балансу на користь Китаю [6].

Значну роль корпорації відіграють і в санкційній політиці. Після початку воєнних дій Росії проти України у 2022 році понад 1000 міжнародних компаній, серед яких McDonald's, Coca-Cola та Shell, припинили свою діяльність у РФ, що суттєво вплинуло на економіку країни. Це демонструє здатність МК бути учасниками міжнародних санкційних механізмів поряд з державами.

Контроль над природними ресурсами — ще один важливий чинник політичного впливу корпорацій. Енергетичні гіганти, як-от ExxonMobil, Chevron і BP, визначають динаміку глобального нафтового та газового ринку. Політика ОПЕК+, до складу якої входять як державні, так і приватні компанії, має суттєвий вплив на енергетичну безпеку світу. Водночас значущим є вплив корпорацій на ринок рідкоземельних металів, які є критичними для виробництва електроніки. Китайські компанії, що контролюють понад 60% світового виробництва рідкоземів, використовують це як геополітичний інструмент у відносинах із Заходом.

У добу інформаційного суспільства міжнародні IT-корпорації дедалі більше впливають на формування громадської думки, виконуючи не лише роль технологічних платформ, а й фактичних медіаакторів, які визначають рамки суспільної комунікації. Їхній контроль над інформаційними потоками, алгоритмами поширення контенту та збором персональних даних трансформує як структуру публічної сфери, так і механізми політичної мобілізації.

Яскравим прикладом стала діяльність компанії Meta (Facebook), яка опинилася в центрі гучного скандалу Cambridge Analytica. У цьому випадку персональні дані десятків мільйонів користувачів соціальної мережі були використані без їх згоди для таргетованої політичної реклами під час президентських виборів у США у 2016 році, що викликало широку міжнародну дискусію щодо етичності використання цифрових технологій у політичних кампаніях та загрози приватності. Ще одним свідченням впливу IT-корпорацій на інформаційне середовище є трансформація політики модерації контенту на платформі Twitter (нині — X) після її придбання

Ілоном Маском у 2022 році. Нове керівництво заявило про підтримку «абсолютної свободи слова», що призвело до послаблення модерації та відновлення акаунтів, які раніше були заблоковані за поширення дезінформації або мови ворожнечі. Це рішення суттєво вплинуло на конфігурацію глобального інформаційного простору, активізувавши дискусії щодо меж свободи слова, відповідальності платформ за зміст опублікованого контенту та можливості зовнішнього регулювання діяльності цифрових гігантів.

Таким чином, сучасні ІТ-корпорації не лише забезпечують інфраструктуру цифрової комунікації, а й набувають рис потужних політичних акторів. Їхній вплив виходить за межі ринку — вони фактично конструюють інформаційні реальності, формуючи суспільні наративи, політичні вподобання та навіть результати виборчих кампаній. У цьому контексті постає нагальна потреба у формуванні міжнародно-правових механізмів, здатних забезпечити баланс між інноваційним розвитком, правами користувачів та суспільним інтересом до прозорості й підзвітності цифрової комунікації.

Вплив мультинаціональних корпорацій (МК) дедалі чіткіше простежується в екологічній сфері, що зумовлено як їхньою економічною могутністю, так і здатністю формувати суспільні практики споживання, інноваційні тренди та екологічну політику. З одного боку, деякі компанії, як-от Tesla, активно просувають розвиток відновлюваних джерел енергії, електротранспорту та зменшення вуглецевого сліду, стаючи символами «зеленої» трансформації [7]. З іншого боку, корпорації, пов'язані з видобутком і переробкою викопного палива, зокрема ExxonMobil, неодноразово ставали об'єктами критики з боку наукової спільноти, екологічних організацій і ЗМІ за сприяння поглибленню кліматичної кризи та лобювання інтересів «вуглецевої економіки». У відповідь на зростання глобального тиску з боку регуляторів, інвесторів та громадськості, МК змушені переглядати свої бізнес-моделі. Зокрема, ухвалення Європейським Союзом у 2021 році Європейського зеленого курсу (European Green Deal) [8] стало важливим інституційним кроком у напрямку досягнення кліматичної нейтральності до 2050 року. Цей стратегічний документ визначає нові екологічні стандарти, регуляторні механізми та фінансові стимули, які змушують транснаціональний бізнес адаптуватися до умов сталого розвитку. Компанії дедалі частіше змушені впроваджувати екологічно відповідальні практики: зменшення викидів парникових газів, розвиток технологій циркулярної економіки, інвестиції у «зелені» інновації та ESG-звітність.

Таким чином, роль МК в екологічній сфері є амбівалентною: з одного боку — як джерела екологічних викликів, з іншого — як потенційні агенти змін у напрямку екологічної модернізації. Їхня здатність до трансформації стає важливим індикатором ефективності глобальної екологічної політики та досягнення цілей сталого розвитку.

Отже, міжнародні корпорації стали невід'ємною частиною глобальної політики, впливаючи на економічні, політичні, соціальні процеси та міжнародні відносини. У зв'язку з цим необхідно створювати ефективні механізми глобального регулювання корпоративної діяльності. Зокрема, важливим завданням є забезпечення прозорості лобістських практик, контроль за інформаційним простором і розвиток міжнародного права у сфері діяльності транснаціональних компаній [9, с. 76]. Сучасна зовнішня політика формується під впливом нових акторів — транснаціональних корпорацій, міжурядових і неурядових організацій [10, с. 78].

У майбутньому взаємовідносини між державами та транснаціональними корпораціями залишатимуться ключовим чинником формування глобального політичного ландшафту. В умовах зростаючої взаємозалежності економік, цифрової трансформації та глобальних викликів — таких як зміна клімату, міграція, кібербезпека та нерівність — держави дедалі частіше змушені враховувати інтереси великого бізнесу як впливового актора міжнародних відносин. У цьому контексті формується нова парадигма глобального управління, в якій традиційна вертикаль державної влади доповнюється горизонтальними мережами партнерств між урядами, приватним сектором і представниками громадянського суспільства. Співпраця між цими трьома секторами — відома також як тристороннє партнерство — має потенціал сприяти побудові більш справедливого, інклюзивного та стійкого міжнародного порядку. Поєднання нормативної сили держави, інноваційного потенціалу бізнесу та ціннісно орієнтованої діяльності громадських організацій створює передумови для ефективного вирішення складних проблем, які виходять за межі юрисдикції окремих держав. Така модель взаємодії може забезпечити більш прозоре врядування, зменшити асиметрію впливу в глобальній політиці та сприяти виробленню спільних рішень, орієнтованих на довгостроковий суспільний добробут.

Висновки

У результаті дослідження встановлено, що міжнародні корпорації (МК) у сучасному глобалізованому світі відіграють не лише економічну, а й значущу політичну роль, поступово трансформуючись на альтернативні центри впливу в системі міжнародних відносин. Їхній вплив виходить за межі економічної сфери, охоплюючи політичні процеси, прийняття рішень у межах національних держав і формування глобальних стратегій розвитку.

Високий рівень фінансових, інформаційних і технологічних ресурсів, а також транскордонна мобільність, дозволяють МК конкурувати з державами у сфері формування політик та реалізації стратегічних ініціатив. Їхні дії можуть призводити до макроекономічних зрушень, змін

соціально-економічної динаміки регіонів і навіть коригування зовнішньополітичного курсу окремих країн.

Лобістська активність МК є вагомим інструментом політичного впливу як у національних, так і в наднаціональних юрисдикціях. Приклади з США та ЄС засвідчують системну участь корпорацій у формуванні нормативно-правових актів, особливо в таких сферах, як фармацевтика, цифрові технології, енергетика та інформаційна безпека. Міжнародні корпорації беруть активну участь у формуванні транснаціональних економічних зв'язків, які мають суттєві геополітичні наслідки. Зокрема, ініціативи Китаю в межах проєкту «Один пояс, один шлях» демонструють здатність МК впливати на перерозподіл глобального впливу, формуючи нові моделі взаємодії між державами. Важливим вектором політичного впливу МК є їхня участь у санкційних механізмах. Масовий вихід компаній з ринку Росії у 2022 році став свідченням того, що МК можуть відігравати роль політичних суб'єктів, спроможних змінювати міжнародну конфігурацію політичного тиску.

Контроль над природними ресурсами, зокрема енергетичними та критичними матеріалами (рідкоземельні метали), підсилює вплив корпорацій на глобальну політику. Їхні дії визначають стабільність ринків, доступ до ресурсів та енергетичну безпеку країн.

У контексті інформаційного суспільства МК, особливо ІТ-компанії, відіграють значну роль у формуванні громадської думки та політичної поведінки, що зумовлює необхідність посилення регулювання їх діяльності у сфері обігу даних, контенту та приватності. Екологічний вимір діяльності міжнародних корпорацій також має політичне значення. Зростаючий тиск з боку держав і громадськості зумовлює трансформацію корпоративних стратегій у бік сталого розвитку, а водночас вимагає ефективного глобального регулювання екологічної відповідальності компаній.

У зв'язку з вищезазначеним, доцільним є удосконалення міжнародно-правових механізмів регулювання діяльності транснаціональних корпорацій, зокрема в аспектах прозорості лобістських практик, захисту цифрових прав, екологічної відповідальності та контролю над впливом МК на демократичні процеси. Крім того, перспективним напрямом подальших досліджень є вивчення моделей взаємодії між державами, корпораціями та громадянським суспільством у процесі формування більш інклюзивного, збалансованого та легітимного глобального політичного порядку.

Список посилань:

1. Бурдяк О. В. Зростання ролі ТНК у міжнародних політичних відносинах в контексті глобалізації. Історичні та політичні проблеми сучасного світу. 2013. Вип. 25 — 26. С. 233 — 238. URL:

- http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2013_25-26_47 (дата звернення: 22.05.2025).
2. Forbes. Apple Becomes First Company Worth \$3 Trillion. (2023). URL: <https://www.forbes.com/sites/zacharysmith/2022/01/03/apple-becomes-1st-company-worth-3-trillion-greater-than-the-gdp-of-the-uk/> (дата звернення: 22.05.2025).
 3. Миколенко О. І., Миколенко А. І. Вплив міжнародних корпорацій на політичні процеси у світі в умовах глобалізації. Науковий вісник публічного та приватного права. 2019. Вип. 2. Т. 2. С. 215 – 219.
 4. Center for Responsive Politics. Lobbying Database. (2023). URL: <https://www.opensecrets.org/federal-lobbying> (дата звернення: 22.05.2025).
 5. European Commission. Transparency Register. 2022. URL: <https://ec.europa.eu/transparencyregister> (дата звернення: 22.05.2025).
 6. The Economist. How China's rare-earth dominance could give it leverage in the trade war. (2022). URL: <https://www.economist.com/china/2019/06/15/rare-earths-give-china-leverage-in-the-trade-war-at-a-cost> (дата звернення: 22.05.2025).
 7. Tesla Inc. 2021 Impact Report. (2022). URL: https://www.tesla.com/ns_videos/2021-tesla-impact-report.pdf (дата звернення: 22.05.2025).
 8. European Green Deal. European Commission. 2019 – 2024. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en (дата звернення: 22.05.2025).
 9. Пересипкіна І., Чердак А. Вплив транснаціональних корпорацій на зовнішню та внутрішню політику держав. Стратегічні напрямки зовнішньої політики та дипломатії країн світу. 2023. № 76. С. 76-80.
 10. Гребешкова О. М., Некрасова Т. С. Транснаціональні корпорації в економіці держави: важелі впливу та наслідки для розвитку. Стратегія економічного розвитку України. 2016. № 38. С. 76 – 80.

References

1. Burdyak, O. V. (2013). The growing role of TNCs in international political relations in the context of globalization. *Istorychni ta politychni problemy suchasnoho svitu*, Issue 25 – 26, 233 – 238. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ippss_2013_25-26_47 [in Ukrainian].

2. Forbes. (2023). Apple becomes first company worth \$3 trillion. Retrieved from <https://www.forbes.com/sites/zacharysmith/2022/01/03/apple-becomes-1st-company-worth-3-trillion-greater-than-the-gdp-of-the-uk/>.
3. Mykolenko, O. I., & Mykolenko, A. I. (2019). Vplyv mizhnarodnykh korporatsii na politychni protsesy u sviti v umovakh hlobalizatsii [The impact of international corporations on political processes in the world in the context of globalization]. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, Issue 2(2), 215 – 219. [in Ukrainian].
4. Center for Responsive Politics. (2023). Lobbying database. Retrieved from <https://www.opensecrets.org/federal-lobbying>.
5. European Commission. (2022). Transparency register. Retrieved from <https://ec.europa.eu/transparencyregister>.
6. The Economist. (2022). How China's rare-earth dominance could give it leverage in the trade war. Retrieved from <https://www.economist.com/china/2019/06/15/rare-earths-give-china-leverage-in-the-trade-war-at-a-cost>.
7. Tesla Inc. (2022). 2021 impact report. Retrieved from https://www.tesla.com/ns_videos/2021-tesla-impact-report.pdf.
8. European Commission. (n.d.). European Green Deal (2019 – 2024). Retrieved from https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en.
9. Peresyphkina, I., & Cherdak, A. (2023). The influence of transnational corporations on the foreign and domestic policy of states. *Stratehichni napriamky zovnishnoi polityky ta dyplomatii krain svitu*, No 76-80. [in Ukrainian].
10. Grebeshkova, O. M., & Nekrasova, T. S. (2016). Transnatsionalni korporatsii v ekonomitsi derzhavy: vazheli vplyvu ta naslidky dlia rozvytku [Transnational corporations in the economy of the state: Levers of influence and consequences for development]. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy*, No 38, 76 – 80. [in Ukrainian].

Anatolii Rybalkin

*Postgraduate student of the Department of Political Science
Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine)
<https://orcid.org/0009-0008-7778-3169>
e-mail: Anatolii_rybalkin_@ukr.net*

**INCREASED POLITICAL INFLUENCE OF INTERNATIONAL
CORPORATIONS IN THE COURSE OF GLOBALISATION**

Abstract

The article focuses on the study of the growing political influence of international corporations in the context of globalisation processes. The study shows that transnational companies are increasingly acting as alternative political actors capable of influencing strategic decision-making at both national and global levels. Their influence covers lawmaking, economic regulation, diplomacy, sanctions mechanisms, control over resources and the digital space. Particular attention is paid to the role of lobbying activities of ICs in the US and EU, which allows them to shape the regulatory framework in the interests of business. The paper emphasises that due to the huge financial, information and technological resources, corporations can compete with states in the sphere of influence on social processes, change the economic dynamics of regions and even influence foreign policy vectors

The author notes that one of the most significant mechanisms of political influence of international corporations is participation in the formation of global economic ties, in particular through initiatives such as the Chinese project 'One Belt, One Road'. At the same time, multinationals are able to exert political pressure, as demonstrated by the mass exodus of companies from the Russian market in 2022. The author also examines the ability of corporations to influence public opinion through information platforms, which creates new risks for democratic processes and requires enhanced regulation of the digital sphere. The environmental dimension of transnational companies' activities is also considered as a factor of political interaction, which necessitates international regulation of corporate responsibility.

The author concludes that international corporations have become independent political players whose influence requires the development of effective global regulatory mechanisms. Ensuring transparency of lobbying practices, protection of digital rights, control over the impact on democratic processes and strengthening environmental accountability should become the basis for a balanced interaction between states, business and civil society in the era of globalisation.

Keywords: international corporations; political influence; globalisation; lobbying; economic power.

Стаття надійшла до редакції 19.03.25

© Рибалкін А. В., 2025